

Mali krug velikih ljudi uz koje znam tko sam zapravo ja

Ruža Jeličić*

ruzajelicic12@gmail.com

»Imam mali krug velikih ljudi,
s kojima sanjam, za koje se trudim,
uz koje znam tko sam zapravo ja.«

Massimo Savić

Kao nastavnik doživjet ćete neke od najčarobnijih trenutaka u životu. Doživjet ćete duboku ispunjenost, povezanost, radost i ljubav. Uza sve te čarobne darove, doživjet ćete i puno neizvjesnosti, bespomoćnosti, briga i strahova. Nastavnik ima niz odgovornih funkcija. Njegov rad nije nestao, već je postao mudar, diskretan i raznolik. Nastavnik mora biti u stanju mudro promatrati, pomoći učeniku prilazeći mu ili odstupajući od njega, govoreći ili šuteći – u skladu s potrebama učenika. Nastavnik mora steći moralnu okretnost koja se ogleda u smirenosti, strpljenju, nježnosti i poniznosti. Glavne kvalitete nastavnika nisu riječi, već vrline. Instruktor plivanja ne uči, već vodi. Nikada ne bi mogao ojačati nijednog svog učenika ako bi im iznio teoriju plivanja, baš kao što stari tip škole nije uspio ojačati učenikov karakter i osobnost.

Suvremena uloga nastavnika uopće nije intuitivna, nego zahtijeva opsežan skup vještina, koje se moraju učiti i nadograđivati. Morate biti opremljeni raznovrsnim, suvremenim alatima da biste bili učinkoviti i kvalitetno pomogli svojim učenicima. Strategije koje su koristile prethodne generacije više nisu učinkovite, a neke su postale i ilegalne. Tri najvažnije promjene koje su se dogodile: 1) svijet u kojem danas odrastaju nove generacije, osim fantastičnih prigoda i mogućnosti koje nudi, prepun je i problema kao što su nasilje, droga i pornografija; 2) danas znamo da je tinejdžerski mozak u intenzivnom razvoju i da još nije spreman za ispunjavanje zahtjeva kao mozak odrasloga; 3) učenike više ne smijete tući, jer je to zakonom kažnjivo. Stara vremena, u kojima se

* Tehnička škola »Ivan Sarić«, Subotica.

učenike zastrašivalo batinama i prijetnjama da bi se naučili kloniti nevolja, iza nas su. U ozbiljnom poslu nastavnika, zasigurno ne nedostaje srca, nego nekih novih vještina i znanja. Znanje će smanjiti strah i povećati učinkovitost.

Nastavnik je model svojim učenicima. Godinama vas učenici promatraju kako reagirate kada ste sretni, a kako kada ste uznemireni; što radite kada ste srditi, a što kada ste pod pritiskom. Vaše vrijednosti i vaše ponašanje značajno oblikuju vaše učenike. Ako jedno govorite, a drugo činite, vaši će učenici naučiti ono što činite. Zato pokušajte najbolje što znate uskladiti ono što govorite s onim što činite i sve skupa s onim kako razmišljate i u što vjerujete. Govorite, razmišljajte i postupajte tako kako biste najradije željeli da govori, razmišlja i postupava vaš učenik. Ako želite svojim učenicima dati ono najbolje, dajte im poštovanje. Poštovanje je temeljni sastojak svakog dobrog odnosa. Nekada su nastavnici smatrali da učenici trebaju prema njima osjećati strahopoštovanje. Ono što se nekada tumačilo kao strahopoštovanje, zapravo je bio čisti strah. Poštovanje čini obilje tolerancije, strpljenja i želje za komunikacijom i razumijevanjem. Poštovanje znači prihvatiti da vaši učenici imaju pravo na vlastito mišljenje, vlastite pogreške, vlastito dostojanstvo i vlastite emocije. Poštovanje je dvosmjerna ulica. Ako poštujete svoje učenike i oni će poštivati vas.

Kao pouzdan vodič na životnom putu, nastavnik niti ubrzava niti usporava učenika, već je zadovoljan kad je ispunio svoj zadatak pružanjem dragocjenom putniku, učeniku, pravi put. Nastavnik treba izbjegavati nepotrebno, ali ne smije zaboraviti nužno. To su dvije osnovne pogreške nastavnika. Usavršava se kada nađe sredinu između ove dvije krajnosti – nužne i nepotrebne. Cilj koji treba postići treba biti uredna konsolidacija aktivnosti učenika. Ako razmišljamo o ponašanju nastavnika matematike, znamo da on svog učenika uči različitim obrascima, definicijama, teorijama, pokazuje mu različite pristupe problemu, a zatim ga ostavlja na praksi. Da bi učenik postao reprezentativan matematičar, mora dugo i strpljivo vježbati. Matematičar, dakle, oblikuje sebe, a njegov uspjeh ovisi o stupnju u kojem ga je njegov prirodni talent doveo do toga da nastavi vježbati. Nitko ne postaje matematičar samo kroz praksu i bez nastavnikova vodstva. Nastavnik mora vjerovati u dvije stvari: da je vođenje učenika njegov posao i da je individualna vježba učenikov posao. Tek kad je to jasno definirao u svojoj svijesti, nastavnik može racionalno nastaviti s primjenom metoda koje vode spontanom obrazovanju učenika i pružaju osnovna znanja.

Nastavnik mora dobro znati predmet i imati ga na umu u svakom trenutku. Potrebno je steći precizno znanje o tehnikama koje su eksperimentalno uspostavljene za predstavljanje gradiva i rad s učenicima bi ih uspješno vodio. Sve je to velik dio nastavnikove pripreme. Nastavnik teoretski proučava osnovne principe koji će biti vrlo korisni za rad, ali samo će iskustvom steći suptilan uvid potreban za povezivanje s različitim pojedincima. Nastavnik ne smije obuzdati razvijenije umove dajući im zadatke i obveze koji su ispod njihovih

sposobnosti i koji su, prema tome, dosadni, a s druge strane, on ne bi trebao nametati materiju onima koji je još ne znaju cijeniti i tako obeshrabriti njihov entuzijazam. Kada se dobiveni podaci zloupotrijebe na takav način da uzrokuju zbrku, ili na neki drugi način, to je kao da se uopće ne koriste. Postoji gubitak energije i reda, a učenik se tada ne može razvijati i koncentrirati. Što duže griješi, to se dalje odmiče od mogućnosti učenja. U takvim je uvjetima potrebno da nastavnik intervenira autoritetom, nudeći ponekad nježnu, ponekad energičnu pomoć, pomažući učeničkoj duši koja je u opasnosti.

Osnovna je dužnost nastavnika: omogućiti učeniku da započne život, ali ostaviti ga slobodnim za razvoj. To će spriječiti da nastavnik smeta ili pogrešno usmjerava, nego da pomaže duši koja se rađa i koja će živjeti svojim radom. Možemo usporediti nastavnika s dirigentom koji mora uvježbavati glazbenike jednog po jednog ako želi dobiti sklad s njima kao grupom, a svaki od glazbenika mora uvježbati da bi mogao pravilno slušati palicu tihoga dirigenta. Nastavnik treba omogućiti slobodan razvoj učenikovih aktivnosti. Uloživši minimalan napor da posije sjeme, nastavnik će svjedočiti ogromnoj žetvi. Uči one koji su vrlo željni steći znanja. Kada se nastavnik ponaša na takav način, stječe se dojam da ne predaje već daje, kao da je to dobrotvoran rad. Kada sije sjemenje u grupi učenika, osjeća da se bavi najcjenjenijim dobrotvornim radom, sličnim hranjenju gladnih.

Ponavljanje je majka mudrosti: kao kad svom učeniku pet puta kažete da ne razgovara i da treba učiti, a ne »visjeti na Instagramu«. Nastavnik mora pažljivo birati bitke ili će biti neprekidno u ratu. Neprekidno prigovaranje ne donosi nikakve rezultate, osim što vas čini nepoželjnim i udaljava učenike od vas. Pažljivo, i samo onda kada ste smireni, razmislite o tome što su pravi problemi, što je bitno, a što nebitno. Vikanje je agresivnija forma prigovaranja. Realnost je takva da što nastavnik više viče, to ga učenici manje čuju. Što se nastavnik više »dere«, to ga učenici manje cijene. Prigovaranje i vikanje su slabosti i ne donose nikakve rezultate. Tim beskorisnim metodama nastavnici umanjuju sebe u očima učenika i narušavaju odnos. Potrebno je puno strpljenja, ustrajnosti i prakse da bismo sebe razumjeli i znali sebe objasniti drugima. Komunikacija je vještina kojom to postižemo. Osnovni cilj komunikacije treba biti izgradnja i održavanje mosta između vas i učenika. Razgovarajte sa svojim učenicima što češće, o raznim temama, o njihovim idejama, emocijama, stavovima i snovima. Na ovaj način učite učenike da svoj nutarnji svijet izražavaju riječima.

Učeniku će biti lakše proći kroz brojne poteškoće i razne životne situacije ako ga prati draga osoba otvorena srca koja s njim dijeli bol i proživljava strah, a ujedno ga razumije i shvaća ozbiljno. Kad obratimo pozornost na učenikove potrebe i osjećaje, a da ih ne osuđujemo, ne kritiziramo ili podcjenjujemo, dolazimo do onoga bitnoga i pronalazimo način da razumijemo njihov svijet, njihovu radost, njihove brige i potrebe. Učenik se oslobađa tereta kad može razgovarati o onome što ga muči. Pažljivo slušati učenika znači pratiti ga na putu

odrastanja. Tri su koraka do uspješnog slušanja: 1) slušati učenika; 2) ispravno razumjeti što nam učenik govori; 3) naći rješenje. Podupirimo učenika s razumijevanjem i pozitivnim stavom. Ne izazivajmo samosažaljenje u učenika jer će ga takav osjećaj obeshrabriti da se suoči sa svojim problemima.

Sustav obrazovanja temeljen na slobodi trebao bi težiti da pomogne učeniku da ga postigne, a glavni cilj trebao bi biti osloboditi učenika od onih veza koje ograničavaju njegove spontane manifestacije. Malo po malo, dok učenik napreduje tim putem, počeo će se slobodno izražavati, većom jasnoćom i istinom, i tako će otkriti svoju pravu prirodu. Osnovna dužnost nastavnika je pomoći učenicima da se bave korisnim stvarima i osamostale se. Učenik koji djeluje samostalno i troši snagu na vlastita djela je onaj koji osvaja sebe, povećava snagu i usavršava se. Da bi učenik bio jak u budućnosti, mora biti neovisan i slobodan. Ako bi jednoga dana, u trenutku prosvjetljenja, onaj tko je neprestano služio, želio povratiti svoju neovisnost, mogao bi otkriti da nema snage za to. O tome bi trebali razmišljati učitelji koji misle da su učenici lutke za kupanje i hranjenje. Nitko ne može biti slobodan, ako nije neovisan.

Učenike možemo usporediti s putnicima koji neprestano istražuju i primjećuju nove stvari i koji pokušavaju razumjeti nepoznate simbole oko sebe. Nastavnici su vodiči tim putnicima koji im pomažu da zakorače u intelektualni svijet i izbjegnu gubljenje vremena i energije na beznačajne detalje. Nijedan nastavnik ne može oblikovati promatrače samo koristeći imperativ: *Promatrajte!*, nego pružanjem promatračkih sredstava i sredstava za odgoj osjetila. Jednom kada se uspostavi navedena povezanost između učenika i okoline, osigurava se njegov napredak. Ljudi koji su svojim uvidom ostavili trag u svijetu, bili su educirani na ovaj način. Analizirajući svijet oko sebe, počeli su praviti razlike i klasificirati. Skupljajući sve više i više znanja, napredovali su i nadvladali tamu neznanja.

Kvalitetni nastavnici potiču učenike da što više uživaju u poučavanju i da se ponašaju korektno, disciplinirano i uzorno. Naš klasičan pristup odgoju i obrazovanju uvjerava nas da svaki naš postupak proizlazi iz jednoga od dvaju motiva: zadovoljstvo ili obveza i da su ti motivi nepomirljivi i isključivi; da jedan uvijek poništava drugi, da je besmisleno očekivati da čovjek može dati najviše od sebe i istovremeno beskrajno uživati. Dobar odnos se ne postiže ako nastavnik ne treba otkriti posebnosti svoga učenika, i dobre i loše. Važno je da ih nastavnik može usmjeriti prema učenicima u najprikladnije vrijeme i na najprikladniji način. Najbolje ogledalo koje učenik može vidjeti i znati jest slika samoga sebe na koju mu nastavnik ukazuje. Stoga je dobar odgoj i obrazovanje individualan i osoban. Ni sadržaj ni metode ne mogu biti isti za sve učenike. Učenicima treba pružiti puno. Moramo proširiti spektar njihovih mogućnosti onoliko koliko je to u moći nastavnika, a da bi netko postao dobar nastavnik, mora uložiti puno vremena, pozornosti i energije.

Kako učenici sazrijevaju i napreduju, kvalitetna komunikacija bit će sve veći izazov, a da bismo je osigurali morat ćemo se osloniti na sve svoje sposobnosti, svu kreativnost, suzdržanost, svu svoju ljubav i strpljenje. Učeniku nije isto ako sluša nastavnikovu naredbu: »Uvijek moraš biti spreman dati sve od sebe« ili ako čuje: »Uvijek moraš biti spreman primiti najbolje od svega.« Didaktički gledano, i radi odnosa koji se uspostavlja između toga koliko je tko spreman dati i onoga što očekuje da primi, možemo oblikovati sljedeće stavove: *dati malo i primiti malo*, što je poruka nepažljivih nastavnika i ukazuje na oskudicu i zanemarivanje; *dajte puno i primite malo*, što je poruka autoritarnih nastavnika i govori o potrazi za dobrotom i vrlinom; *dajte malo i primite puno*, što je poruka skladnih nastavnika i povezana je s užitkom i zabavom; *dati i primiti jednako*, što je poruka ispravnih nastavnika i ukazuje na traženje pravde i jednakosti; *dati puno i dobiti puno*, što je poruka najboljih nastavnika koja njihove učenike vodi k zadovoljstvu i ostvarenju postavljenih ciljeva.

Učenici su osjetljivi i ne smijemo ih doživljavati kao svakodnevne obveze koje moramo ispunjavati. Svaki učenik je jedinstven na svoj način. Svaki učenik ima svoje misli, želje i potrebe. Bez obzira koliko ih voljeli i štitali, ponekad će donijeti odluke na koje nećemo moći utjecati. Biti nastavnik ne znači samo imati poteškoće i brige. Sjećamo se koliko smo sretni i ponosni kad riješimo problem s učenikom. Naša svakodnevica ispunjena je zahtjevnim situacijama. Ali uvijek proživljavamo nove i radosne trenutke i zaboravljamo na prethodne probleme. Intelektualne i moralne brige trebale bi biti glavne zadaće svakog nastavnika. Ove radosti pripremaju učenika za život i jedini su prikladni za kvalitetno obrazovanje. Dužnost je nastavnika da usmjeri učenikovu aktivnost i poštedi ga nepotrebnih napora. Duh učenika uspravan je i uravnotežen i žuri prema krajnjem cilju – učenju.